

Wiarygodność sprawozdań finansowych a wartość godziwa

Autorzy: Jolanta Bodzianny, Dominika Markiewicz-Rudnicka

Abstrakt:

Sprawozdania finansowe – tworzone w ramach rachunkowości – są sporządzane według określonych zasad, z zachowaniem wyznaczonych cech jakościowych. Dążenie to ma na celu przygotowanie informacji sprawozdawczej, która będzie użyteczna dla odbiorcy sprawozdania- a informacja użyteczna to taka, która jest wiarygodna.. Jednakże należy podkreślić, że w praktyce gospodarczej wiele wątpliwości budzi zachowanie wiarygodności – w przypadku, gdy Międzynarodowe Standardy Rachunkowości dopuszczają prezentację w sprawozdaniu finansowym wartości szacunkowych oraz gdy coraz częściej odchodzi się od zasady ostrożnej wyceny na rzecz wyceny w wartości godziwej. Celem artykułu jest wskazanie jak tendencje zachodzące we współczesnej rachunkowości wpływają na problem zapewnienia wiarygodności informacji sprawozdawczej czego wyrazem stały się nowe cechy jakościowe. W artykule starano się wykazać jak zmieniające się warunki gospodarowania, zmiana rachunkowości z ujęcia retrospektywnego na prospektywne może wpływać na zagrożenie zachowania wiarygodności informacji sprawozdawczych.

Słowa kluczowe: cechy jakościowe informacji sprawozdawczej, wiarygodność, wartość godziwa, wartości szacunkowe.

JEL: M41

Wstęp

Tendencje rozwojowe współczesnej rachunkowości - prowadzące do jej harmonizacji, na płaszczyźnie regulacji i praktyki rachunkowości, stawiają przed rachunkowością nowe wymagania – związane z jakością informacji zawartych w sprawozdaniach finansowych, co determinuje stosowanie standardów rachunkowości (krajowych, międzynarodowych, branżowych, zakładowych) dostosowanych do specyfiki prowadzonej przez podmiot działalności (Ignatowski 2007: 519). Można zaryzykować stwierdzenie, że odpowiedzią na te wyzwania są cechy jakościowe zaprezentowane w

Historia: Otrzymano 25.06.2014,
poprawiono 10.10.2014, zaakceptowano
05.11.2014

„Ramach konceptualnych”. Zgodnie z założeniami uwzględnianie wszystkich cech jakościowych przy przygotowaniu informacji sprawozdawczej ma na celu zapewnienie **prawdziwego i rzetelnego obrazu** jednostki, stanowiącego rzetelną prezentację sytuacji finansowej oraz dokonań podmiotu. Jednostki gospodarcze przygotowując sprawozdanie finansowe powinny dążyć do prezentacji informacji wiarygodnych – które będą mogły stanowić podstawę do podejmowania decyzji przez użytkowników sprawozdania finansowego. Należałoby jednak podkreślić, że harmonizacja rachunkowości, czyli stosowanie Międzynarodowych Standardów Rachunkowości to również możliwość odejścia od zasady ostrożnej wyceny i wycenianie na dzień bilansowy w

wartościach godziwych. Jak pokazała praktyka gospodarcza zmiana rachunkowości z ujęcia retrospektywnego na prospektywne nie zawsze jest uzasadniona i może powodować, że sprawozdanie finansowe nie spełnia postulatów prawdziwego i rzetelnego obrazu.

W wyniku pogłębiającego się kryzysu finansowego coraz częstsze są dyskusje pomiędzy praktykami i teoretykami rachunkowości nad zasadnością zastosowania wartości godziwej jako wyceny bilansowej. Niektórzy Autorzy dopatrują się w zasadach rachunkowości ukrytych przyczyn kryzysu finansowego (Helin 2012: 1).

Wiarygodność jako cecha jakościowa informacji sprawozdawczej

Wiarygodność to cecha, która budzi wiele kontrowersji. Jak zauważa Bronisław Micherda „w historycznym rozwoju rachunkowości obserwuje się nieustanną walkę w obronie wiarygodności, wobec coraz mocniej stawianych, a wynikających z rozwijających się szybko stosunków gospodarczych, postulatów uproszczeń” (Micherda 2003:466). Natomiast cytując za Angeliką Kaczmarczyk wiarygodność to: „zasługiwanie na zaufanie, pewność, rzetelność [...] prawdziwość autentyczność i pewność” (Kaczmarczyk 2005: 245).

Jak podkreślają Eldon Hendriksen i Michael van Breda wiarygodność jest nadrzędną cechą informacji nastawionych na proces decyzyjny i gwarantuje, że procesy te w rozsądnych granicach są wolne od błędów i stronniczości oraz wiernie przedstawiają to, co zamierzano przedstawić (Hendriksen, van Breda 2002:155). Ponadto wiarygodność to funkcja: wierności przedstawianych zjawisk, sprawdzalności i neutralności.

Aby informacja była wiarygodna musi wiernie odzwierciedlać rzeczywistość gospodarczą. Jednakże zmieniające się warunki gospodarowania wpływają na trudności w identyfikowaniu zdarzeń gospodarczych oraz w opracowaniu i zastosowaniu odpowiednich zasad wyceny i prezentacji, co może stwarzać ryzyko, iż informacje sprawozdawcze nie będą wystarczająco wiernie odzwierciedlać

opisywaną rzeczywistość (Kaczmarczyk 2008: 30-31). Natomiast jak podkreślają Hendriksen i van Breda „wyniki pomiaru są sprawdzalne, jeśli mogą być potwierdzone przez intersubiektywny konsensus wykwalifikowanych ekspertów [...], sprawdzalność jest tym atrybutem informacji, który pozwala wykwalifikowanym osobom, działającymi niezależnie na podstawie tych samych dowodów, otrzymać zasadniczo zbliżone wyniki pomiaru bądź podobne wnioski” (Hendriksen, van Breda 2002:157). Neutralność zaś można interpretować jako wolność od stronniczości.

Reasumując aby uznać informację za wiarygodną musi ona spełniać warunki wyznaczone przez Ramy konceptualne sporządzania i prezentacji sprawozdań finansowych, które zostały zaprezentowane w tabeli nr 1.

Wartość godziwa

Wartość godziwa została zdefiniowana zarówno w przepisach międzynarodowych jak i w polskim prawie bilansowym, według Ustawy o rachunkowości jest to „[...] kwota za jaką składnik aktywów mógłby zostać wymieniony, a zobowiązanie uregulowane, pomiędzy dobrze poinformowanymi, zainteresowanymi stronami na warunkach transakcji rynkowej” (UoR, DzU nr 121, poz. 591). Należy podkreślić, że zgodnie z definicją wartość godziwa jest pewną transakcją (wartością) hipotetyczną jaka byłaby możliwa na dzień dokonania wyceny. Natomiast uczestnicy tejże hipotetycznej transakcji dysponują wystarczającą wiedzą o przedmiocie transakcji, parametrach mających wpływ na określenie ceny oraz warunkach rynkowych na dzień wyceny. Ponadto strony nie są ze sobą powiązane, a więc nie istnieje ryzyko uzgodnienia ceny, żadna ze stron nie spekuluje i nie występuje asymetria informacji.

Należy podkreślić, że MSSF 13, który obowiązuje od stycznia 2013r. podaje nową definicję wartości godziwej oraz wskazówki dotyczące jej wyceny. MSSF 13 ujednolica i systematyzuje zasady obowiązujące w zakresie wyceny w wartości godziwej na potrzeby wszystkich dotychczasowych standardów i

interpretacji, w których występuje pojęcie wartości godziwej.

Regulacje MSSF 13 mają zastosowanie, gdy inne standardy wymagają lub zezwalają na wycenę lub ujawnianie informacji o wartości godziwej – i tak cytując za Marcinem Krupą „wartość godziwa jest ceną, jaką w dniu wyceny można uzyskać za sprzedaż składnika aktywów albo zapłacić za przekazanie zobowiązania w zwykłej transakcji pomiędzy uczestnikami rynku” (Krupa 2013: 1). Ponadto przy ocenie składnika aktywów należy wziąć pod uwagę jego charakter lub zobowiązania, które uwzględniliby uczestnicy rynku, określając cenę składnika aktywów, lub zobowiązania na dzień wyceny. W odniesieniu do aktywów może to obejmować takie elementy, jak stan i lokalizacja składnika aktywów oraz ewentualne ograniczenia dotyczące jego sprzedaży lub używania. Analizie należy również poddać m.in.: warunki transakcji, użytkowników rynku i metodologię ustalania ceny (zaprezentowane w tabeli 2.) (Krupa 2013: 2).

Natomiast w Założeniach koncepcyjnych sporządzenia i prezentacji sprawozdań finansowych wymienione zostały cztery parametry wyceny – lub ich modyfikacje – które funkcjonują obok siebie w rozwiązaniach standardów międzynarodowych (por. tabela 3). Nie zawarto jednak żadnych wskazówek, która z tych metod jest preferowana. Należy więc wnioskować, że brak rekomendacji oznacza, iż wybór odpowiedniej metody wymaga strukturalnego podejścia od jednostki gospodarczej do użyteczności sprawozdania finansowego (Walińska 2007: 80), (Takats 2007: 1).

Według Ram Konceptualnych wycena według wartości godziwej może odbywać się w oparciu o :

- zasadę aktualnej ceny nabycia,
- zasadę wartości możliwej do zastosowania (realizacji),
- zasadę wartości bieżącej.

Zgodnie z Międzynarodowymi Standardami Rachunkowości wartość godziwa powinna być stosowana do wyceny bilansowej zawsze tam, gdzie wycena ta może nadać sprawozdaniu finansowemu charakter

prognozy. Wartość godziwa w przeciwieństwie do historycznej ceny nabycia odzwierciedla przyszłe korzyści ekonomiczne, jakie właściciel danego składnika majątkowego osiągnie z tytułu jego posiadania. Stosując na dzień bilansowy wartość godziwą, jednostka antycypuje i ujawnia przyszłe korzyści, co siłą rzeczy wiąże się z dozą niepewności (Helin 2012: 1).

MSSF 13, który ujednocila podejście do wartości godziwej, w § 61 podkreśla, że do wyceny w wartości godziwej jednostka wybiera technikę adekwatną do sytuacji, w jakiej się znajduje, wykorzystując w maksymalnym stopniu obserwowalne (mieralne, obiektywne itd.) dane wejściowe (np. informacje pochodzące z aktywnych rynków - z rynku walutowego lub towarowego), a w stopniu minimalnym - dane nieobserwowalne (subiektywne, niepochodzące z aktywnego rynku). Jakość i wiarygodność danych wejściowych konstytuuje przyjęcie określonej metody wyceny wartości godziwej i jednocześnie określa wiarygodność wyceny na podstawie klasyfikacji danych wejściowych. MSSF 13 wprowadza hierarchię ustalania wartości godziwej, opartą na trzech poziomach pozyskania informacji wejściowych (Krupa 2013:2), (por. Tabela 4).

Definicja wartości godziwej prezentowana w MSSF 13 jest w znacznym stopniu zawężona i bardziej precyzyjna niż dotychczasowa, ale analizując poszczególne wytyczne dotyczące ustalania wartości godziwej wydaje się, że jej ustalanie nie zostało uproszczone. Z jednej strony standard podaje nową definicję wartości godziwej, która opiera się na bieżącej cenie sprzedaży, z drugiej strony, nakazuje jednostkom gospodarczym stosowanie w procesie szacowania wartości godziwej technik wyceny, które są odpowiednie w danych okolicznościach – wskazując, że w tym celu powszechnie wykorzystuje się podejście rynkowe, podejście kosztowe i podejście dochodowe. Z uwagi na subiektywizm wyceny opartej na nieobserwowalnych danych wejściowych (zgodnie ze słownikiem MSSF 13 są to dane, dla których dane rynkowe są nieosiągalne, a

które uwzględniają wszelkie możliwe dostępne założenia do określenia ceny wyjścia) wszystkie wymienione powyżej metody wyceny mogą być wykorzystane w przypadku uzyskania informacji wejściowych z poziomu trzeciego.

Wprowadzając nową definicję wartości godziwej oraz koncepcję niezależnego uczestnika rynku, z perspektywy którego jednostka gospodarcza szacuje wartość godziwą określonego składnika aktywów lub zobowiązań – MSSF 13 dąży do oczyszczenia procesu ustalania wartości godziwej z parametrów specyficznych dla danej jednostki gospodarczej i tym samym zobiektywizowanie wartości godziwej (Gawrat 2012: 35-36)

Tabela 1. Wiarygodność jako cecha jakościowa

Wiarygodność	
Wierność prezentacji	dążenie do jak najwyższej dokładności prezentowanych informacji, wierne odwzorowanie rzeczywistości gospodarczej;
Treść ważniejsza od formy	dla zapewnienia wiarygodności należy prezentować informacje sprawozdawcze zgodnie z ich treścią ekonomiczną a nie tylko z formą prawną;
Neutralność	informacja sprawozdawcza nie może być stronnicza – powinna być obiektywna
Ostrożność	Przygotowujący sprawozdanie finansowe powinni się wykazać rozwagą przy dokonywaniu ocen oraz szacunków tak aby nie zawyżać wartości aktywów oraz przychodów, nie zaniżać wartości zobowiązań oraz kosztów;
Kompletność	informacja kompletna, to informacja zawierająca wszystkie istotne szczegóły dotyczące danego zdarzenia gospodarczego;

Źródło: opracowanie własne na podstawie: E. Walińska, Międzynarodowe Standardy Rachunkowości, Ogólne zasady pomiaru i prezentacji pozycji bilansu i rachunku wyników, wyd. Oficyna, Kraków 2007 s.57-58

Tabela 2. Wskazówki dotyczące wyceny według wartości godziwej według MSSF 13

Wskazówka 1	Transakcja sprzedaży aktywów lub zapłaty za zobowiązanie powinna nastąpić na rynku głównym, odpowiednim dla danych aktywów lub zobowiązań, a w przypadku braku rynku głównego - na najbardziej korzystnym rynku.
Wskazówka 2.	Przyjmuje się założenie, że uczestnikiem rynku jest podmiot, który w zwykłej transakcji działa w swoim najlepszym interesie gospodarczym.
Wskazówka 3.	Cena pochodzi z głównego rynku, a w przypadku braku głównego rynku - z rynku najbardziej korzystnego dla jednostki (niezależnie od tego, czy cena została określona bezpośrednio, czy oszacowana przy użyciu innej techniki wyceny). Do wyceny wartości godziwej nie można użyć więc ceny ustalonej pod presją lub przymusem gospodarczym.
Wskazówka 4	Wycena niefinansowych składników aktywów powinna uwzględniać ich zdolność do generowania korzyści ekonomicznych - w wyniku ich najlepszego możliwego wykorzystania - dla użytkownika tych składników. Najlepsze użytkowanie składnika aktywów to takie, które jest fizycznie i finansowo wykonalne oraz prawnie dopuszczalne.
Wskazówka 5.	W przypadku wyceny w wartości godziwej zobowiązań jednostka powinna uwzględnić ocenę ryzyka niewywiązania się z obowiązku, które nie ogranicza się jedynie do własnego ryzyka kredytowego.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: M. Krupa, Wartość godziwa według MSSF 13, czyli zmiany od 2013 r. <http://www.portalfk.pl/novosci/wartosc-godziwa-wedlug-mssf-13-czyli-zmiany-od-2013-r-282656> [22.06.2014]

Tabela 3. Parametry wyceny według Ram Konceptualnych

koszt historyczny	Oznacza wycenę aktywów w kwocie gotówki lub jej ekwiwalentów wydatkowanych w momencie nabycia lub wartości godziwej zapłaty niepieniężnej dokonanej celem ich nabycia. Zobowiązania ujmuje się w kwocie świadczeń otrzymanych w zamian za podjęcie zobowiązania albo w kwocie gotówki lub jej ekwiwalentów przewidywanych do zapłacenia przy rozliczaniu zobowiązania w normalnym toku działalności gospodarczej.
koszt bieżący	Oznacza wycenę aktywów w kwocie gotówki lub jej ekwiwalentów, która musiałaby zostać zapłacona, jeśli byłyby nabyte takie same lub ekwiwalentne aktywa. Zobowiązania wycenia się na poziomie zdyskontowanej kwoty środków pieniężnych, która byłaby w danej chwili wymagana do uregulowania zobowiązania.
wartość realizacji	Oznacza wycenę aktywów w kwocie gotówki lub jej ekwiwalentów, którą uzyskano by z ich sprzedaży w normalnym trybie działalności gospodarczej. Zobowiązania wycenia się w wartościach rozliczeniowych, czyli na poziomie zdyskontowanych kwot gotówki lub jej ekwiwalentów, przewidywanych do zapłacenia przy uregulowaniu zobowiązania w normalnym trybie działalności gospodarczej.
wartość bieżąca	Oznacza wycenę aktywów w bieżącej zdyskontowanej wartości przyszłych wpływów pieniężnych netto, przewidywanych do uzyskania w normalnym trybie działalności gospodarczej. Zobowiązania wycenia się w bieżącej zdyskontowanej wartości przyszłych wydatków pieniężnych netto, które – jak się oczekuje – będą wymagane do uregulowania zobowiązania w normalnym trybie działalności gospodarczej.

Źródło: E. Walińska, Międzynarodowe Standardy Rachunkowości, Ogólne zasady pomiaru i prezentacji pozycji bilansu i rachunku wyników, wyd. Oficyna, Kraków 2007, s.78 - 80

Tabela 4. Hierarchia ustalania wartości godziwej według MSSF13

poziom pierwszy	zawiera dane wejściowe pochodzące z aktywnego rynku i jest traktowany jako źródło najbardziej wiarygodnych danych. - dane z tego poziomu powinny być stosowane zawsze, gdy tylko jest to możliwe;
poziom drugi	zawiera dane wejściowe inne niż pochodzące z aktywnego rynku, które jednak są obserwowalne (obiektywne, mierzalne); ten poziom obejmuje następujące możliwe źródła informacji i dane: <ul style="list-style-type: none"> • notowania dla podobnych aktywów i pasywów pochodzące z aktywnego rynku; • notowania dla takich samych albo podobnych aktywów i pasywów z rynków, które nie są aktywne; • rynki inne niż rynki notowane, będące jednak rynkami obserwowalnymi (stopy procentowe, spready kredytowe itp.); • inne rynkowo potwierdzone informacje.
poziom trzeci	zawiera dane o charakterze nieobserwowalnym, stosowane wówczas, gdy nie można uzyskać informacji z pierwszych dwóch poziomów wyceny. Zalicza się do niego wszelkie wyceny nacechowane subiektywnymi danymi wejściowymi.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: M. Krupa, Wartość godziwa według MSSF 13, czyli zmiany od 2013 r. <http://www.portalfk.pl/nawosci/wartosc-godziwa-wedlug-mssf-13-czyli-zmiany-od-2013-r-282656> [22.06.2014]

Podkreślmy raz jeszcze, że z definicji wartości godziwej wynika, iż jest ona w znacznym stopniu kategorią abstrakcyjną (choć przepisy MSSF 13 dążą do ograniczenia subiektywności), idealną, wynikającą z oszacowania transakcji hipotetycznych, jakie mogłyby być zawarte na warunkach rynkowych, nie zaś z faktycznie dokonanej transakcji. Wartość godziwa stosowana jako miernik wartości bilansowych jest więc wartością szacunkową ustalaną przez podmiot sporządzający sprawozdanie finansowe na dzień dokonywania wyceny. Jako taka, wartość godziwa może być obciążona pewną dozą subiektywizmu, którego stopień będzie się różnił w zależności od zastosowanej metodologii i dostępnych danych (Krupa, 2013: 3) – co zdaniem Autorów budzi wiele kontrowersji.

Podkreślmy raz jeszcze główną miarą wyceny według wartości godziwej są kwoty szacunkowe, które ustala się na podstawie odpowiedniej estymacji. Jak podkreśla Gyöngyvér Takats w rzeczywistości szacunków dokonuje się niezależnie od tego, czy istnieją rzeczywiste warunki rynkowe, czy też nie. **W przypadku istnienia aktywnego rynku ustalenie wartości godziwej nie wydaje się takie trudne, gdyż odpowiada ona rzeczywistej wartości rynkowej, chociaż należy pamiętać, że dopóki nie dochodzi do transakcji kupna-sprzedaży, nawet cena rynkowa stanowi tylko wartość hipotetyczna (Takats 2007:1).** Natomiast w razie braku aktywnego rynku oszacowanie wartości godziwej będzie obciążone większym ryzykiem. Ustalenie wartości bieżącej wymaga prognozowania przepływów pieniężnych, dlatego wiąże się z nim duże ryzyko błędu, co podważa wiarygodność tej metody wyceny - a tym samym sprawozdania finansowego w którym zostały ujawnione wartości aktywów i pasywów ustalone w oparciu o tę metodę. W przypadku gdy nie istnieje aktywny rynek dla danego składnika wartość godziwa ustalana jest jako szacowana wartość bilansowa *dowolnego składnika aktywów oparta na aktualnych cenach rynkowych podobnych aktywów lub na niedawnych cenach takich samych aktywów z mniej aktywnego rynku albo na projekcji zdyskontowanych przyszłych przepływów*

środków pieniężnych związanych z użytkowaniem danego składnika aktywów. W takim ujęciu jest to więc wartość, którą może wyrażać zarówno aktualna cena nabycia, jak wartość realizacji lub wartość bieżąca. Stanowią one odzwierciedlenie stanu wiedzy i szacunków dobrze poinformowanych i zainteresowanych danym składnikiem stron o przyszłych korzyściach ekonomicznych składników sprawozdania finansowego (Takats 2007:2).

Wiarygodność a praktyka gospodarcza

W praktyce gospodarczej wiele wątpliwości budzi zachowanie cechy wiarygodności – w przypadku, gdy Międzynarodowe Standardy Rachunkowości dopuszczają prezentację w sprawozdaniu finansowym wartości szacunkowych. Pojęcie „wartości szacunkowe” nie zostało bezpośrednio zdefiniowane w standardach rachunkowości, natomiast MSR 8 podaje, że zmiany wartości szacunkowych stanowią korektę wartości bilansowej składnika aktywów lub zobowiązań, bądź okresowego zużycia składnika aktywów, będącego wynikiem bieżącej oceny oraz oczekiwanych pożytków i obowiązków wynikających z tych aktywów lub zobowiązań. Zmiany wartości szacunkowych są skutkiem nowych informacji lub zdarzeń. Należy zgodzić się z opinią Waldemara Gosa, że dokonywanie szacunków może rodzić wątpliwości dotyczące wiarygodności informacji zawartych w sprawozdaniach finansowych, ale wycena aktywów i zobowiązań według kosztu historycznego też nie zawsze jest wiarygodna (Gos 2008:113).

Należy podkreślić, że informacje, wartości - prezentowane w sprawozdaniu finansowym są nacechowane wiarygodnością w różnym stopniu. Wynika to z faktu, że niektóre pozycje są mierzone z obiektywnością bliską jedności inne zaś odznaczają się mniejszą wiarygodnością, która wynika z zastosowanych niepewnych założeń przy ich pomiarze bądź opinii zarządu co do przyszłości. Dlatego zgodnie z założeniami MSSF należy ujawnić informacje o: subiektywnych ocenach, których dokonało kierownictwo wprowadzając politykę (zasady) rachunkowości,

przyjętych przez kierownictwo najważniejszych założeń dotyczących przyszłości oraz inne kluczowe przyczyny niepewności szacunków wartości na dzień bilansowy, które mogą spowodować istotne korekty wartości bilansowych w trakcie kolejnego roku obrotowego (Gos 2008: 175). Prawidłowe czytanie, interpretowanie i zrozumienie sprawozdania finansowego nie jest możliwe bez znajomości przyjętych przez jednostkę zasad rachunkowości dlatego w informacji dodatkowej istotne są ujawnienia dotyczące zasad wyceny zastosowanych przy sporządzeniu sprawozdania finansowego oraz wskazanie dokonanego wyboru w ramach alternatyw zgodnych z MSSF. Z punktu widzenia prowadzonych przez nas rozważań istotną kategorią ujawnień są informacje o subiektywnych ocenach, które zostały dokonane przez kierownictwo jednostki przy wprowadzeniu zasad rachunkowości zgodnych z MSSF. Informacje te powinny dotyczyć m.in.: subiektywnych ocen dotyczących zakwalifikowania nieruchomości do nieruchomości inwestycyjnej, których dokonuje zarząd ujawniając w sprawozdaniu finansowym kryteria kwalifikacji do kategorii nieruchomości inwestycyjnych; subiektywnych opinii zarządu dotyczących konsolidacji podmiotów zależnych oraz wywieranie znacznego wpływu na podmioty stowarzyszone; wyjaśnień powodów dla których mimo posiadanych więcej niż połowy głosów lub potencjalnych praw głosu jednostka zależna została wyłączona z konsolidacji; zmiany zasady polityki rachunkowości – argumenty przemawiające za dobrowolnym zastosowaniem nowej zasady rachunkowości wskazując, że przyczyni się ona do przekazywania bardziej przydatnych i wiarygodnych informacji; wyjaśnień dlaczego okres użytkowania składnika wartości niematerialnych i prawnych został oszacowany jako nieokreślony; wyjaśnień, dlaczego odrzucono założenie o znaczącym wpływie na jednostkę przez inwestora w sytuacji, gdy posiada on 20 % lub więcej głosów lub potencjalnych praw głósów w danej jednostce;

przyczyn niewykorzystania opublikowanej ceny instrumentów kapitałowych do ustalenia kosztu połączenia (Gos 2008: 177).

Ponadto według MSSF-ów organizacje gospodarcze mają obowiązek ujawniać informacje dotyczące przyczyn niepewności szacunków wartości, gdyż są one źródłem znaczącego ryzyka korekt wartości bilansowych w trakcie kolejnego roku obrotowego. Sytuacja ta wynika z coraz szerszego zastosowania wyceny w wartości godziwej. Brak aktualnych cen rynkowych powoduje, że wycenę przeprowadza się w oparciu o różnorodne modele, w których poziom stosowanych parametrów może być przedmiotem subiektywnej opinii zarządu. Ujawnienia te powinny dotyczyć przede wszystkim:

głównych założeń dotyczących przyszłych zdarzeń mających wpływ na wykazane w bilansie rezerwy, świadczące o istotnych czynnikach niepewności kwot i terminu wystąpienia przyszłych wypiętych korzyści ekonomicznych;

przyjętych metod oraz istotnych założeń przy szacowaniu wartości godziwych rzeczowych aktywów trwałych wycenianych w wartościach przeszacowanych,

metod i istotnych założeń przyjętych przy ustalaniu wartości godziwej nieruchomości inwestycyjnej – czy wykorzystano informacje pochodzące z rynku, czy oparto się na innych czynnikach, które również należy ujawnić;

przyjętych przez jednostkę założeń w odniesieniu do oczekiwanych terminów przeszacowania lub wykupu instrumentów finansowych narażonych na ryzyko stopy procentowej;

metod i istotnych założeń ustalania wartości godziwej aktywów finansowych i zobowiązań finansowych, przyjętych dla każdej znaczącej klasy aktywów finansowych i zobowiązań finansowych;

założeń przyjętych w celu ustalenia wartości odzyskiwalnej ośrodka wypracowującego środki pieniężne, na którego wartość znacząco wpływa wartość firmy lub inna wartość niematerialna o nieokreślonym czasie użytkowania, przypisana do tego ośrodka;

metod i znaczących założeń stosowanych w celu oszacowania wartości godziwej wartości niematerialnych i prawnych wykazywanych w

wartościach przeszacowanych (Gos 2008: 178-179).

Można zaryzykować stwierdzenie, że problem zachowania wiarygodności sprawozdania przy uznawaniu i wykorzystywaniu wartości szacunkowych jest powszechnie podnoszony i dyskutowany. Jedną z możliwości zapobiegania utracie wiarygodności jest audyt sprawozdań finansowych, co znajduje odzwierciedlenie w opublikowanym dokumencie *opracowanym przez pracowników amerykańskiej Rady Nadzoru nad Rachunkowością Spółek Publicznych (Public Company Accounting Oversight Board – PCAOB) skierowanym do biegłych rewidentów*. Zwraca się w nim uwagę na kwestie wymagające szerszego uwzględnienia przy badaniu, które mogą wpływać na sposób jego przeprowadzania zgodnego z wiążącymi biegłych standardami, zasadami PCAOB oraz przepisami prawa.

W dokumencie tym podkreślono, że obecna sytuacja gospodarcza może powodować zwiększone naciski na osiągnięcie określonych wyników finansowych i prowadzić do stronniczego ustalania wartości szacunkowych przez kierownictwo. Dlatego stosowanie zawodowego sceptycyzmu ma szczególne znaczenie przy ocenie wartości szacunkowych i założeń w obszarach wymagających osądów, szczególnie podatnych na stronnicze podejście kierownictwa (Wyszczółkowska 2012: 1).

Jednym z istotnych zadań biegłego rewidenta jest ocena, czy różnica między szacunkami opartymi na dowodach badania a szacunkami przyjętymi do sprawozdań finansowych – które analizowane osobno są racjonalne – wskazuje na możliwą stronniczość kierownictwa jednostki. Brak spójności założeń leżących u podstaw różnych szacunków może wskazywać na błędy lub stronniczość przy dokonywaniu szacunków. Na przykład założenia przyjęte do testu na utratę wartości firmy, niespójne z założeniami dotyczącymi przychodów zastosowanymi do naliczenia premii, mogą wskazywać na stronniczość kierownictwa. Stronniczości mogą też dowodzić założenia niespójne z prognozami gospodarczymi dla danej branży lub z budżetem firmy bądź biznesplanami lub z niezmiennie optymistycznymi założeniami (np. w każdym z ostatnich okresów wykonanie

prognoz przychodów jest niższe o znaczące kwoty) (Wyszczółkowska 2012: 1).

Ponadto jeżeli każda wartość szacunkowa zawarta w sprawozdaniach finansowych jest pojedynczo racjonalna, ale skutek różnicy między każdą z tych wartości szacunkowych a wartością szacunkową wynikającą z dowodów badania powoduje zwiększenie zysku lub straty, biegły rewident ma obowiązek dokonania oceny, czy te okoliczności nie wskazują na potencjalną stronniczość kierownictwa przy ustalaniu wartości szacunkowych. O stronniczości może także świadczyć łączny skutek zmian w złożonych wartościach szacunkowych. Jeżeli w poprzednim okresie wartości szacunkowe figurujące w sprawozdaniach finansowych były zgrupowane na jednym krańcu danego przedziału racjonalnych szacunków, a w bieżącym okresie są zgrupowane na drugim krańcu przedziału racjonalnych szacunków, to biegły rewident ocenia, czy kierownictwo stosuje wahnięcia przy ustalaniu szacunków, aby w ten sposób osiągnąć oczekiwane lub pożądane wyniki, np. aby skompensować wyższe lub niższe niż oczekiwane przychody (Wyszczółkowska 2012: 1).

Biegły rewident, który stwierdzi stronniczość osądów kierownictwa dotyczących kwot i ujawnień w sprawozdaniu finansowym powinien również ocenić, czy skutki tej stronniczości, łącznie ze skutkami niepoprawiania błędów, prowadzą do istotnego zniekształcenia sprawozdań finansowych. Do obowiązków biegłego rewidenta należy również rozstrzygnięcie, czy jego ocena ryzyka, w tym w szczególności ocena ryzyka oszustwa i podjęte w odpowiedzi działania są odpowiednie. Biegli rewidenty powinni pamiętać, że oznaki stronniczego ustalania wartości szacunkowych przez kierownictwo i wyboru zasad rachunkowości mogą wpływać na ich wnioski dotyczące skuteczności działania kontroli i być zawarte w ocenie działania kontroli wewnętrznej dokonanej przez biegłego rewidenta (Wyszczółkowska 2012: 1).

Reasumując powtórzmy, subiektywizm w tworzeniu informacji sprawozdawczej wpływa na zachwianie cechy jakościowej informacji jaką jest wiarygodność. Rozpatrując potrzeby

informacyjne użytkowników sprawozdań finansowych konieczne jest opisanie niepewności w sprawozdaniu finansowym.

Zakończenie

Coraz częściej w dyskusjach pojawiają się postulaty, aby w wyniku kryzysu finansowego, a co za tym idzie braku zaufania do wartości godziwej powrócić do sporządzania sprawozdania finansowego w oparciu o koszt historyczny. Według wielu Autorów koszt historyczny charakteryzuje się: sprawdzalnością, obiektywizmem, prostotą pomiaru, łatwością standaryzacji, ciągłością stosowania raz przyjętych metod, ograniczonymi możliwościami manipulowania wartością, wiarygodnością otrzymanych wyników, zbieżnością z prawem podatkowym. Dlatego koszt historyczny budzi większe zaufanie niż wartość godziwa. Niestety, "rachunkowość kosztu historycznego" wykazuje istotny mankament – ukierunkowanie na odwzorowanie jedynie przeszłości przedsiębiorstwa (Gierusz 2011:3). Dlatego nie jest możliwe całkowite odejście od wartości godziwej.

Podkreślmy jeszcze raz, sprawozdanie finansowe jest źródłem informacji dla szerokiego kręgu odbiorców sprawozdania finansowego. Zaufanie użytkowników sprawozdania co do wiarygodności i rzetelności ujawnianych informacji jest sprawą kluczową dla jednostki gospodarczej, ponieważ utrata tego zaufania może skutkować działaniami i sytuacjami godzącymi bardzo mocno w jego interesy (Karmańska 2009: 178). W sprawozdaniu finansowym pojawia się coraz więcej w szacunków bazujących na subiektywnych założeniach jednostki. Sytuacja taka ma przede wszystkim miejsce przy wycenie nieruchomości inwestycyjnych, tworzeniu i rozwiązywaniu rezerw, tworzeniu odpisów z tytułu utraty wartości aktywów i ich odwracaniu, pomiarze wyniku finansowego z kontraktów długoterminowych, wycenie instrumentów finansowych. Powstają koszty i przychody realnych transakcji: kupna, sprzedaży, zużycia oraz będące wyrazem zdarzeń przyszłych i niepewnych. W efekcie sprawozdanie finansowe prezentuje wyniki cząstkowe o

różnym prawdopodobieństwie ich realizacji, w tym powstałe np. wskutek przeszacowania nieruchomości inwestycyjnej do wartości godziwej lub wynikające z różnic kursowych ustalonych na moment bilansowy. Praktycy coraz częściej muszą rozwiązywać dylematy: nie tylko jak wycenić, ale czy w ogóle ująć daną kategorię w księgach rachunkowych (Gierusz 2011:3).

Aby sprawozdanie finansowe oparte o wycenę w wartości godziwej mogło zapewniać postulat wiarygodności i rzetelności prezentacji powinno uwzględniać, następujące kwestie (Karmańska 2009: 178):

różnorodność uwarunkowań, jakie muszą być uwzględniane w czasie przeprowadzania szacunków powoduje, że służby finansowo-księgowe przygotowujące sprawozdanie finansowe powinny korzystać z pomocy wielu osób, których kompetencje pozwalają w sposób profesjonalny ustalać wymagane parametry tych szacunków, zarząd jednostki gospodarczej musi być świadomy złożoności procedur związanych z ustalaniem wartości bilansowej aktywów i dążąc do profesjonalnego przygotowania sprawozdań finansowych, za które odpowiada przed różnymi grupami interesariuszy, musi dbać o wysoką jakość planowania działalności gospodarczej,

osoby sporządzające sprawozdanie finansowe muszą posiadać odpowiednią wiedzę fachową w zakresie procedury prognozowania korzyści ekonomicznych, aby kompetentnie komunikować potrzeby informacyjne i profesjonalnie wykorzystywać ustalenia w zakresie wszystkich koniecznych parametrów i szacunków,

przeprowadzenie procedury wyceny korzyści ekonomicznych spodziewanych do wypracowania przez posiadane przez jednostkę gospodarczą aktywa jest działaniem kosztownym i z tego powodu wymaga zsynchronizowania wielu elementów w systemie zarządzania przedsiębiorstwem, aby np. uniknąć powtarzania procedur, czynności i tym samym ponoszenia kosztów niedodających wartości.

Jak już wykazano wcześniej rachunkowość perspektywna dopuszczająca wartości szacunkowe oraz subiektywizm utrudnia zapewnienie wiarygodności informacji

sprawozdawczej. Problem ten został również zauważony przez Radę Międzynarodowych Standardów Rachunkowości (RMSR) i Radę ds. Standardów Sprawozdawczości Finansowej (FASB) czego wyrazem jest przygotowywany projekt nowych, spójnych, ulepszonych założeń koncepcyjnych. Należy podkreślić, że w opracowywanym projekcie do fundamentalnych cech jakościowych użytecznych informacji sprawozdawczych zaliczono **przydatność** i **wierne odzwierciedlenie**. Należy podkreślić, że cechy te w obowiązujących ramach konceptualnych służą zapewnieniu wiarygodności informacji. Natomiast w proponowanym projekcie podkreślono znaczenie tych cech, nazywając je cechami fundamentalnymi, rezygnując jednocześnie z określenia wiarygodności informacji.

Bibliografia

Ignatowski R (2007) , *Dokąd zmierzamy, czyli wizja rozwoju rachunkowości jako nauki i zawodu* [w:] Rachunkowość wczoraj, dziś i jutro, SKWP, Warszawa.

Gawrat M. (2012), *Wartość godziwa – nowa zasada wyceny* [w:] Za i przeciw wartości godziwej w rachunkowości. Teoretyczne aspekty wartości godziwej, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, Katowice.

Gierusz J. (2011)., *Wyceny pozwalają manipulować wynikiem*, http://www.gierusz.com.pl/_upload/file/accounctica/nev/Accountica26pl.pdf, [2014.11.04].

Gos W (2008)., *Szacunek jako parametr wartości aktywów i pasywów*, [w:] Sprawozdawczość i rewizja finansowa, Kraków.

Helin A., Wycena według wartości godziwej – przyczyna kryzysu finansowego czy też jego miernik? www.podatkirachunkowosc.bdo.pl/, [2012.09.07]

Hendriksen E.,A., Van Breda F.,M. (2002), *Teoria rachunkowości*, Wyd. PWN, Warszawa.

Kaczmarczyk A. (2005), *Rzetelność i wiarygodność informacji sprawozdawczej*, [w:] Sprawozdawczość i rewizja finansowa w procesie poprawy bezpieczeństwa obrotu gospodarczego, wyd. Centrum Rozwoju i Promocji Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Kraków.

Kaczmarczyk A. (2008) , *Jakość informacji sprawozdawczej a projekt Międzynarodowego Standardu Rachunkowości dla małych i średnich przedsiębiorstw*, [w:] Aksjomaty i paradygmaty rachunkowości, Prace Naukowe AE nr 1199, Wrocław.

Karmańska A. (2009), *Wartość ekonomiczna w systemie informacyjnym rachunkowości finansowej*, Difin, Warszawa.

Krupa M. (2013), Wartość godziwa według MSSF 13, czyli zmiany od 2013 r. <http://www.portalfk.pl/nowosci/wartosc-godziwa-wedlug-mssf-13-czyli-zmiany-od-2013-r-282656> [22.06.2014].

Micherda B. (2003), *Rachunkowość w kreowaniu wiarygodnego obrazu działalności gospodarczej dla menadżera*, [w:] Sprawozdawczość i rewizja finansowa w procesie podnoszenia kwalifikacji kadry menadżerskiej, Wyd. AE, Kraków.

Takąż G. (2007), *Jak można ustalić wartość godziwą*, Biuletyn Rachunkowości i Finansów nr 24 , Warszawa.

Walińska E. (2007), *Międzynarodowe Standardy Rachunkowości, Ogólne zasady pomiaru i prezentacji pozycji bilansu i rachunku wyników*, wyd. Oficyna, Kraków

Wyczółkowska D., *Ocena i odpowiedź na ryzyko w obecnej sytuacji gospodarczej*, www.institutrewizjifinansowej.pl/biuletyn/IRF/biuletyn-bdo-rewizja-finansowa/Badanie-w-praktyce/ocena-i-odpowiedz-na-ryzyko-w-obecnej-sytuacji-gospodarczej1756.html[15.05.2014]

Ustawa z 29 września 1994 r. o rachunkowości
DzU nr 121, poz. 591 z późn. zm.

Credibility of financial statements against fair value

Abstract:

Financial accounts-creating within the confines of accountancy-are made according to particular rules, with preservation of appointed qualitative features. This aspiration is to prepare information, which will be useful for receiver of this report-useful information is that, which is reliable. Moreover it should be emphasized that in economic practice there are a lot of doubts connected with credibility- in case, when International Standards of Accountancy accept presentation of estimated value in financial accounts and when more often the rule of safe pricing is less important than pricing of appropriate value. The main purpose of this article is to point how tendencies occurring in contemporary accountancy influence problems of assurance accountancy information which new qualitative features gave voice . This article shows that evaluating conditions of management, change of accountancy from retrospective to prospective have influence on value of attributes which make useful information in communication system of accountancy.

Key Words: qualitative characteristics of financial statements, credibility, fair value, estimated values